

VIAȚA, DRAGOSTEA ȘI DIVERTISMENTUL PE VREMEA LUI SHAKESPEARE

Munca unui scriitor nu poate fi separată cu ușurință de mediul în care a fost creată. Obiceiurile și moravurile – limitele a ceea ce noi considerăm comportament acceptabil – se schimbă dramatic în decursul anilor. Chiar și vocabularul nostru de zi cu zi poate fi diferit de la o generație la alta. Expresiile idiomatice sunt azi la modă, mâine perimate, definițiile se modifică. Un cuvânt sau un concept care ni s-a părut ofensator atunci când a fost scris de autor, în urmă cu 50 sau 100 de ani, poate fi acceptat ca absolut civilizată astăzi, și viceversa. Dacă vreți să apreciați cu adevărat ceea ce a încercat să spună un scriitor al secolelor trecute, nu puteți ignora evenimentele sau mediul în care a scris.

Este și cazul lui Shakespeare. Deși opera lui a fost deseori scoasă din context, va fi mai ușor să-i citiți sonetele sau să-i urmăriți piesele dacă știți câte ceva despre vremurile în care a trăit și a scris. Rolul fundamental al religiei, felul în care erau tratate minoritățile – evrei, negri și femei – în epoca elisabetană, evenimentele curente, chiar și sistemul de asistență medicală, toate au avut un impact asupra creației shakespeariene. Nu putem trece cu vederea nici situația teatrului pe vremea lui Shakespeare. Câteva informații despre felul în care erau scrise piesele, puse în scenă și urmărite de public în acea epocă turbulentă pot face din contactul cu opera lui Shakespeare acum, în secolul XXI, o experiență plină de satisfacții.

Lumea din poziția avantajoasă a lui Shakespeare

Din perspectiva noastră, a secolului XXI, lumea în care s-a născut William Shakespeare pare înceată și primitivă. Dar oamenilor care trăiau în anul 1564, planeta Pământ li se părea, probabil, un loc trepidant și nesigur. Atât de multe lucruri se întâmplau în același timp! Religia, configurația internațională și politica socială treceau prin mari schimbări.

Păi, cu numai 20 de ani înainte ca vlăstarul Shakespeare să-și facă apariția pe scenă, un astronom îndrăzneț din Polonia, pe nume Copernic, șocase Biserica afirmând că Pământul *nu* era centrul universului. În Rusia, Ivan cel Groaznic domnea cu o mână de fier, îngenunchind nobilimea, lărgindu-și granițele imperiului și înființând o forță de elită ai cărei luptători erau cunoscuți sub numele de cazaci. Mai spre Răsărit, în China, dinastia Ming își păstra în continuare controlul asupra țării, așa cum făcea de aproape 300 de ani, înregistrând noi progrese în domeniul cultural. Se puneau bazele marilor biblioteci, literatura și teatrul înflureau și se adunau impresionante colecții de artă.

Europa occidentală, pe de altă parte, părea adormită. De partea cealaltă a canalului, în Franța, regii erau asasinați unul după altul, ca urmare a sângerosului război declanșat între catolici și protestanți. Aveau să mai treacă opt ani până să urce pe tron Regele Soare, Ludovic al XIV-lea, care va transforma Franța într-un bastion al modei și al cofeturilor decadente. Spania rămânea încă, în 1564, principala putere europeană, dar poziția ei începea să subrezească. După 15 ani, Olanda avea, în final, să se ridice împotriva dominației spaniole și să-și declare independența.

Între timp, în Anglia, lucrurile mergeau bine. După ce Maria cea sângeroasă a lăsat tronul vacant, frâiele puterii au fost preluate de sora ei vitregă, care a repus pe picioare Reforma Protestantă începută de tatăl ei, Henric al VIII-lea. Apăruseră și primele semne că Anglia își asuma rolul de jucător important în colonizarea unor teritorii nou cucerite din zona Atlanticului. La scurt timp, a început să se vorbească despre faptele de vitejie ale lui sir Francis Drake. Când Shakespeare împlinea 15 ani, temerarul navigator pornise deja în vestita lui călătorie în jurul lumii, ajungând pe coasta californiană. După alți nouă ani, avea să contribuie la înfrângerea Armadei spaniole, câștigând astfel favorurile reginei Elisabeta și asigurând țării un loc în istoria navală a lumii.

Între timp, sir Walter Raleigh începea să-și facă un nume ca sponsor al unei colonii engleze pe Insula Roanoke, în largul coastei Carolinei de Nord de azi. Inițiativa avea, însă, să se dovedească un trist eșec. Până în 1590, toți cei 117 coloniști dispăruseră în mod misterios; nici până în ziua de azi nu se știe de ce. Nici lui Raleigh nu i-a mers mai bine. A căzut în dizgrație după moartea reginei Elisabeta și a fost executat pentru trădare în 1618. Colonizarea Lumii Noi a continuat, însă, neabătută. Prima colonie engleză permanentă din America de Nord a prins rădăcini la Jamestown, Virginia, când Shakespeare era în al patrulea deceniu de viață, iar Anglia devenea, cu pași repezi, o mare putere mondială.

Pe unde l-au purtat pașii

Chiar dacă William Shakespeare și-a petrecut cei mai productivi ani în Londra, ne vom aminti întotdeauna de Stratford-upon-Avon ca de orașul lui natal. Acolo s-a născut, în 1564, și acolo a urmat cursurile școlii de gramatică. Biserica parohială a fost scena cununiei lui și a botezului celor trei copii ai săi. Mai târziu și-a cumpărat o proprietate în Stratford, și, când a venit vremea să se retragă, s-a instalat într-o vilă luxoasă – a doua ca mărime din oraș – unde a și murit, în 1616. Casa în care s-a născut, pe Strada Henley, este astăzi muzeu istoric.

Dacă Shakespeare ar putea vizita mâine acest oraș, ar recunoaște probabil casa în care s-a născut, și cam atât. Stratfordul de azi este foarte diferit de cel pe care îl știa el; de fapt, începuse să se schimbe încă din timpul vieții sale. Două incendii, foametea, frământările religioase și ciuma, toate au făcut ravagii asupra micului oraș din secolul al XVI-lea.

Pe vremea lui Shakespeare, Stratford era o așezare liniștită, faimoasă pentru bâlciurile lui și zarva târgurilor săptămânale. Magazinele cizmarilor, ale croitorilor, tinichigiilor, măcelarilor, fierarilor, rotarilor și mănușarilor (inclusiv cel al tatălui lui Shakespeare) stăteau aliniate pe străduțele înguste și întortocheate. Joia, zi de târg, străzile fremătau de cumpărători și vânzători. În afara orașului, fermele din împrejurimi erau ideale pentru cultivarea orzului, care a dat naștere principalei industrii din Stratford, fabricarea malțului – prăjirea și măcinarea boabelor de cereale pentru producția de bere.

Localizat strategic la o răscruce de drumuri pe râul Avon, Stratford era, pe vremea lui Shakespeare, la două zile distanță de Londra, dacă mergeai călare, sau la patru zile, dacă

mergeai pe jos. Deși izolat de marele oraș, Stratford nu era imun la problemele urbane. În ziua în care s-a născut Shakespeare, în 1564, populația orașului număra aproximativ 1500 de locuitori. În numai câteva săptămâni, s-a redus cu 15%, gospodării întregi căzând pradă unei epidemii de ciumă bubonică. În anii 1594 și 1595, un alt dezastru s-a abătut asupra orașului: două mari incendii. Cel puțin 120 de case, un sfert din inventarul existent, au ars până în temelii. Și, de parcă incendiul și ciuma nu ar fi fost suficiente, foametea a încercat și ea să-și ridice capul hidos. Ploile abundente căzute trei ani la rând au distrus recolta de cereale; penuria de alimente care a urmat a dus, în 1597, la proteste și revolte.

Epoca lui Shakespeare a fost marcată și de convulsii religioase. La o extremă se aflau catolicii, care doreau să-și continue nestingheriți vechile rituri. La celălalt capăt se agitau reformiștii puritani, dornici să înăbușe credința papistașă – și orice corespondențe cu biserica anglicană. Puritanii intenționau să-și exercite controlul asupra fiecărui aspect al vieții elisabetane, inclusiv asupra moravurilor individuale.

La mijloc se afla Biserica Anglicană, înființată de tatăl Elisabetei, Henric al VIII-lea. Ca orice alt oraș englezesc, și Stratford a cunoscut tensiuni între facțiunile religioase, și se pare că tatăl lui Shakespeare, un catolic nedeclarat, a fost prins în bătaia puștii. Realizările lui politice și economice au intrat în picaj prin 1576, și mulți cred că la bază au stat convingerile sale religioase.

Chiar dacă locuitorii din Stratford i-au întors spatele lui John Shakespeare, pe fiul lui cel mare nu au încetat să-l preamărească. Datorită lui William Shakespeare, mățul nu mai este de mult principala industrie a orașului. Astăzi, la peste 400 de ani după ce dramaturgul însuși s-a plimbat pe străzile din Stratford, miile de fani se îngrămădesc în orașul natal al lui Shakespeare pentru a-i aduce un omagiu.